

ISSN 2312-3206

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Випуск 3

Херсон-2015

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Блинова Олена Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, доцент, декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Тавровецька Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Бех Іван Дмитрович – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Бистрова Юлія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізького національного технічного університету;

Бурлачук Леонід Фокович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психодіагностики і клінічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Дала;

Засекіна Лариса Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Кікінежді Оксана Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Клименко Віктор Васильович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України;

Кравцова Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології ФДБОЗ ВПО «Тихоокеанський державний медичний університет» Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації (Російська Федерація);

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка;

Поваренков Юрій Павлович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології ФДБОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Російська Федерація);

Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук, професор, ректор Херсонського державного університету;

Федяєва Валентина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Швалб Юрій Михайлович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковлева Світлана Дмитрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Янчук Володимир Олександрович – доктор психологічних наук, професор, декан факультету професійного розвитку фахівців освіти Академії післядипломної освіти (Республіка Білорусь).

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» включено до переліку наукових фахових видань України з психології на підставі Наказу МОН України від 4 липня 2014 року № 793 (додаток № 8)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet рішенням Вченої ради Херсонського державного університету (Протокол № 5 від 25.01.2016 р.)

Свідectво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія KB № 20082-9882P
від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

Коханова О.П. ЦІННОСТІ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.....	108
Лазуренко О.О. КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРЯ.....	113
Шевченко Н.Ф. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	117

СЕКЦІЯ 3 СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Гальцева Т.О. ВПЛИВ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ НА СТАНОВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	123
Данильченко Т.В. СПЕЦИФІКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В ПОЗИТИВНІЙ ПСИХОЛОГІЇ: МЕТА Й ФОРМИ.....	128
Пирог Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МЕШКАНЦІВ СЕВАСТОПОЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ.....	135

СЕКЦІЯ 4 ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Посвістак О.А. ПСИХОДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ СІМ'Ї.....	142
--	------------

СЕКЦІЯ 5 ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Бойко-Бузиль Ю.Ю., Калюк О.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПРАЦІВНИКАМИ МВС УКРАЇНИ – УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ.....	148
Колесніченко О.С., Лиман А.А. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО РИЗИКУ.....	153

СЕКЦІЯ 6 МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Николаенко С.А. ПРОБЛЕМА СОЧЕТАНИЯ ГИПНОЗА С ТЕХНОЛОГИЕЙ ДЕСЕНСИБИЛИЗАЦИИ И ПЕРЕРАБОТКИ ДВИЖЕНИЯМИ ГЛАЗ (ДПДГ) В ПРОЦЕССЕ ПСИХОТЕРАПИИ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ ТРАВМ.....	159
Попелюшко Р.П. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ В УМОВАХ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ ТА ПІСЛЯ БОЮ.....	164

СЕКЦІЯ 7 СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Ковтун Р.А. РОЗВИТОК УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	169
--	------------

УДК 159.9:37.013.77

ЦІННОСТІ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Коханова О.П., к. психол. н.,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології
Київський університет імені Бориса Грінченка

У роботі розкрито проблему цінностей і ціннісних орієнтацій особистості; проаналізовано зміст основних підходів у психології щодо її дослідження; вивчено роль ціннісних орієнтацій у розвитку особистості юнацького віку; досліджено переважаючі типи життєвих цінностей студентів.

Ключові слова: цінності, життєві цінності, ціннісні орієнтації, спрямованість особистості, розвиток особистості.

В работе раскрыта проблема ценностей и ценностных ориентаций личности; проанализировано содержание основных психологических подходов к ее исследованию; изучена роль ценностных ориентаций в развитии личности юношеского возраста; исследованы преобладающие типы жизненных ориентаций студентов.

Ключевые слова: ценности, жизненные ценности, ценностные ориентации, направленность личности, развитие личности.

Kokhanova O.P. VALUES AND VALUE ORIENTATIONS, THEIR ROLE IN THE PERSONALITY DEVELOPMENT

The article deals with the problem of values and value orientations of the personality; the subject-matter of the principal psychological approaches to its research is analysed; the role of value orientations in the development personality of youthful age is studied; the prevailing types of students' life orientations are investigated.

Key words: values, life orientations, value orientations, orientation of the person, personality development.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх фахівців відбувається в умовах інтенсивних змін і трансформацій у системі вищої освіти. За останнє десятиріччя вимоги до компетентності спеціаліста будь-якої галузі стають дедалі вищими. Особливо актуальним є це питання в умовах нинішніх державних перетворень. Рівень професійного навчання все більше має відповідати не лише національним, а й міжнародним стандартам якості вищої освіти. Пріоритетним напрямом навчання у вищій школі стає розвиток загальнокультурних і професійних компетенцій молодшої людини, що сприятиме підвищенню рівня її конкурентоспроможності на ринку праці як у державних, так і світових масштабах.

Часто існує посилений інтерес переважно до зовнішніх перетворень у освіті, а саме захопленість новими формами й методами роботи, тотальне включення новітніх засобів у навчальний процес супроводжується ігноруванням внутрішніх складових усіх учасників навчально-виховної взаємодії. Така невиправдана диспропорція в освіті, що виражається в акцентуванні одних та ігноруванні інших компонентів, здатна призвести до негативних наслідків. З одного боку, ці наслідки можуть виявлятися в дезадаптації, зниженні навчально-професійної мотивації студентів, з іншого – у явищі професійного вигорання, формуванні професійних деструкцій у викладачів.

Особливо небезпечною може виявитися ця тенденція, зважаючи на психологічні особливості юнацького віку, який є одним із найвідповідальніших періодів в онтогенезі. Цей відрізок людського життя відзначається особистісним і професійним самовизначенням молодшої людини, інтенсивним самопізнанням і намаганням відкрити своє «Я». Тому вивчення внутрішніх орієнтирів і спрямувань особистості, а саме її життєвих цінностей на початковому етапі фахової підготовки студентів, є досить актуальним.

Стан дослідження. Поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації» є пограничними, оскільки мають місце в предметній сфері різних соціальних і гуманітарних наук, зокрема психології, соціології, культурології, політології, філософії, антропології та ін. З одного боку, цінності функціонують як об'єктивні норми й регулятори соціальної поведінки, з іншого – є суб'єктивними концепціями чогось бажаного для індивіда або групи. Тому структурний і функціональний аналіз цінностей здійснюється як на макро- або соціально-культурному рівні, так і на мікро- або індивідуально-психологічному рівні. Унаслідок міждисциплінарного характеру та двоїстого походження цінності можуть розглядатися в контексті різних категоріальних систем [1].

Психологічний аспект висвітлення проблеми цінностей і ціннісних орієнтацій доз-

воляє виділити низку підходів до вивчення їх сутності.

За соціально-психологічного підходу загальнометодологічною основою аналізу ціннісних орієнтацій є розуміння сутності особистості як похідної від суспільних відносин (К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьев, Б.С. Круглов, О.М. Леонтьев, Б.Ф. Ломов, С.Л. Рубінштейн, К.В. Шорохова та ін.) [2].

За загальнопсихологічного підходу розглядаються взаємозв'язки ціннісних орієнтацій із проблемами мотивації, самоактуалізації, задоволеності, активності особистості (В.Г. Асєєв, В.С. Бакіров, Ю.М. Забродін, А. Маслоу та ін.). Підкреслюється, що цінності характеризують спрямованість особистості й виявляються насамперед у мотивах діяльності (Г.О. Балл, Б.І. Додонов, Д.О. Леонтьев та ін.) [2].

Попри розходження між різними підходами в психології цінності та ціннісні орієнтації розуміються як значущі компоненти структури особистості, що формуються в процесі її соціалізації та виражають спрямованість на регулювання діяльності та поведінки.

Для нас особливе значення мають дослідження ціннісних орієнтацій особистості в студентському віці. Проблеми ціннісних орієнтацій юнацького віку торкається Н.Є. Бондар під час дослідження формування особистісної репрезентації життєвого шляху. Н.О. Волковою, І.В. Дубровіною, Б.С. Кругловим та іншими вивчалися структура й динаміка ціннісних орієнтацій особистості в старшому шкільному й студентському віці. Взаємозв'язок ціннісних орієнтацій з індивідуально-типологічними особливостями особистості досліджувався Н.О. Волковою, К.Д. Шафранською та Т.Г. Сухановим, а з професійною спрямованістю студентів – В.М. Куніциним, Л.В. Разживіною, Е.В. Хрущ-Рипською, Е.Д. Научителем, Н.І. Іванцевою, В.Г. Калашніковим [2].

Мета статті. Зважаючи на значущість початкового етапу професійної підготовки майбутніх фахівців, можемо сформулювати завдання дослідження, яке полягає у вивченні життєвих цінностей студентів-першокурсників.

Виклад основного матеріалу. Як було зазначено вище, цінності можуть розглядатися в контексті різних категоріальних систем, і специфіка того чи іншого визначення цього поняття залежатиме від тієї сфери наукового знання, у рамках якої воно вивчається.

Психологічні теорії інтерпретують цінності як риси, мотиви, установки, життєві цілі, каузальні атрибуції, переконання, очікуван-

ня, наміри, моделі поведінки, зосередження інтересів і бажань тощо. Так, наприклад, науковці по-різному інтерпретують сутність цінностей і їх значення.

Так, на думку деяких авторів:

- цінності особистості є загальними установками;
- відображають валентність об'єктів;
- вказують на корисність або значущість наслідків діяльності;
- пов'язуються з потребами та інтересами особистості та суспільства;
- являють собою абстрактні оціночні стандарти або переконання, що визначають бажані цілі та шляхи їх досягнення;
- відносяться до системи персонального значення, яка включає цілі в житті та формування ідентичності [1].

Таке термінологічне різноманіття свідчить про відсутність консенсусу про характер і функції цінностей. Початок сучасної концептуалізації та вимірювання цінностей у психології поклав М. Рокич, який одним із перших захищав їх право на незалежне існування та їх відмінність від установок [1].

Згідно з М. Рокичем цінності являють собою стійкі переконання щодо способів поведінки, яким треба надавати перевагу, або кінцевих цілей. Цінності й установки є психологічними детермінантами, які регулюють соціальну поведінку людей, проте ці поняття не можна ототожнювати. Установка – це тип інтенціонального стану, спрямованого на конкретний об'єкт або ситуацію. Цінності ж – більш абстрактні, але є більш важливими в житті окремих людей.

Вивчаючи поняття цінності, не можна залишити поза увагою так звані «індивідуальні еквіваленти», тобто ціннісні орієнтації. Під ними розуміється система стійких ставлень особистості до оточуючого світу й самої себе у формі фіксованих установок на ті чи інші цінності матеріальної та духовної культури суспільства. У системі ціннісних орієнтацій кожної людини відбуваються зміни, є своя динаміка й розвиток. Ціннісні орієнтації включають в себе й ціннісне ставлення як переживання значущості об'єкта й ціннісну установку як усвідомлення своєї оцінки об'єкта й готовності діяти стосовно нього відповідно до наявної системи цінностей. Ціннісні орієнтації виконують функцію регуляції поведінки людини, визначаючи ставлення особистості до значущих сфер життя. Наявність стійких ціннісних орієнтацій є показником її зрілості. Детермінантами ціннісних орієнтацій особистості є умови життя, діяльність, а також схильності, здібності, інтереси, потреби людини (Б.Г. Ананьев, В.М. Мясищев, В.О. Ядов та ін.). М.І. Дьяченко та Л.О. Кандибович

відзначають, що суб'єктивне відображення свідомості цінностей навколишньої дійсності є необхідним для формування ціннісних орієнтацій особистості [4, с. 189].

Отже, у психології під ціннісними орієнтаціями розуміється відносно стійка, соціально обумовлена спрямованість особистості на ті чи інші цілі, що мають для неї смисложиттєве значення, та на певні способи їх досягнення, що виражаються у вигляді будь-яких особистісних якостей, зразків (способів) поведінки та є такими, що відносно не залежать від соціальних ситуацій [3].

На думку М.С. Раїтіної, система ціннісних орієнтацій має складну структуру. Важливою характеристикою системи ціннісних орієнтацій є багаторівневність, що проявляється в ієрархічній будові її цінностей. Цінність – поняття, яке може характеризувати соціально-історичний сенс певних явищ дійсності в масштабах суспільства, а також особистісний сенс на індивідуальному рівні. Отже, цінності – це об'єкти, явища та їх властивості, а також абстрактні ідеї, що втілюють в себе суспільні ідеали й постають як еталон того, як має бути. Особистісним цінностям притаманний високий рівень усвідомленості. Вони відображаються у свідомості у формі ціннісних орієнтацій і є важливим фактором соціальної регуляції взаємостосунків людей і поведінки індивіда.

Формування ціннісних орієнтацій особистості молодшої людини можна представити у вигляді трьох взаємопов'язаних етапів: на першому етапі відбувається переоцінка цінностей та ідеалів, якими людина користувалася до цього часу (тому власний досвід життєдіяльності постає як важливе джерело ціннісних орієнтацій). На другому етапі засвоєння цінностей відбувається не лише шляхом створення цілісних функціональних одиниць емпіричних уявлень, а й комунікативних через засоби масової інформації та пропаганди. Основою третього етапу є діяльність, виражена в особистісних внутрішніх ставленнях до об'єктивних умов свого життя [7, с. 227].

Оскільки ціннісні орієнтації зазвичай визначаються як спрямованість особистості на цілі й засоби діяльності та таким чином виражають її ставлення до світу, вони є елементом світогляду. Природно припустити, що їх формування як цілісної психологічної структури починається в період між підлітковим і юнацьким віком. Про те, що саме в цьому періоді формуються ціннісні орієнтації, свідчить, на думку багатьох дослідників, наявність головних умов їх формування – досить високий рівень рефлексії, усвідомленого життєвого досвіду й доволіної пове-

дінки молодих людей. У низці досліджень відмічається, що юнацький вік є сенситивним для утворення ціннісної орієнтації як стійкої особистісної властивості, оскільки саме в цьому віці закладається здатність особистості до об'єктивної оцінки самої себе й довкілля. Це у свою чергу найбільше впливає на становлення закономірностей, які згодом вказуватимуть на позицію в житті вже дорослої людини [5, с. 154].

Оскільки особливо значущим для особистісного та професійного розвитку майбутніх спеціалістів є початок їх фахового навчання, нашим завданням стало вивчення життєвих цінностей студентів студентів-першокурсників. Психодіагностичним дослідженням було охоплено майбутніх фахівців Київського університету імені Бориса Грінченка в кількості 48 осіб. Студентам перших курсів пропонувалося визначити ступінь згоди із запропонованими твердженнями (усього 34 судження) за шкалою від 1 до 5 балів: 1 – повністю не згоден із твердженням, 2 – не згоден, 3 – важко сказати, 4 – згоден, 5 – повністю згоден.

Значущість цінностей для студента визначалася вирахуванням середнього балу за кожним типом цінностей, серед яких виявлялися альтруїстичні, суспільно-політичні, моральні цінності, прагнення до визнання з боку оточуючих, бажання до саморозвитку, спрямованість на дозволя, навчання або професійну (навчально-професійну) діяльність, матеріальні чи сімейно-побутові цінності, прагнення до інтимного спілкування, проява самостійності, творчості, спрямованість на стосунки з дорослими, отримання високого статусу, зовнішня привабливість, прагнення до визначення мети й сенсу життя.

Аналіз результатів методики дозволив виокремити типи цінностей, які мають найвищий і найнижчий середній бали, що показано в таблицях 1 і 2.

Судячи з даних обох таблиць, можна зробити висновок, що серед запропонованих студентам типів цінностей немає тих, які б мали доволі низькі середні значення. Такий результат може свідчити про те, що молоді люди не є категоричними в їх оцінюванні, а доволі толерантно ставляться до ймовірних подій, ситуацій тощо. Особливо важливими типами цінностей для майбутніх фахівців виявилися соціальні цінності, а саме важливість довірливого спілкування, визнання з боку оточуючих, взаємодія з дорослими тощо. Такий результат підтверджує типові закономірності юнацького віку, коли актуальною є проблема самопрезентації як способу вираження своєї індивідуальності. Високий рівень комунікативності юнаків і

Таблиця 1

Середні значення найбільш значущих цінностей для студентів

№ п/п	Типи цінностей з найвищим середнім балом	Середнє значення (max=10 балів)
1	Інтимне спілкування	8,9
2	Наявність мети й сенсу життя	8,9
3	Сімейно-побутові цінності	8,8
4	Визнання з боку оточуючих	8,6
5	Стосунки з дорослими	8,5

Таблиця 2

Середні значення найменш значущих цінностей для студентів

№ п/п	Типи цінностей з найнижчим середнім балом	Середнє значення (max=10 балів)
1	Статус	6,3
2	Зовнішня привабливість	6,8
3	Творчість	7

дівчат проявляється в зростаючій потребі в її психологічній інтимності з ровесниками, з одного боку, і в актуальній тенденції до демократизації взаємостосунків молодого та старшого поколінь, з іншого боку. Оскільки головним особистісним новоутворенням ранньої юності є самовизначення, то зрозуміло стає пріоритетна для молоді цінність наявності мети й сенсу життя.

Для хлопців і дівчат типовим є пошук сенсу життя. У юності, коли людина здійснює свідомий вибір свого життєвого шляху, потреба досягнути сенс свого життя набуває потужного орієнтувального призначення. Ставлення молодого людини до світу набуває особистісного забарвлення. Рефлексія власних особистісних якостей, прагнення самореалізації зумовлюють пошук юнаками цінностей, які визначають сенс існування. Проблема пошуку сенсу життя значною мірою зумовлює стан психологічного здоров'я юнака. За словами В. Франкла, відсутність сенсу життя вже в юності породжує стан «ногенного неврозу» – почуття порожнечі, відчаю та безцільності існування.

Згідно з В. Франклом базові життєві цінності такі:

- творчість (праця, що є корисною для суспільства й особистості);
- переживання (зміст і детермінованість емоцій і почуттів як цінностей);
- ставлення (сприймання випробувань долі, мужність у стражданнях).

Як зауважує Т.М. Зелінська, смислово-життєві роздуми в юнацькому віці спрямова-

ні в майбутнє, на пізнання свого життєвого призначення, а відповідь на це питання звичайно розгортається в системі конкретних життєвих планів, які юнак має намір реалізувати. Тобто розгляд питання сенсу життя (навіщо?) переростає в питання цілей (чого досягати?) [6, с. 234–235].

У контексті нашого дослідження важливими типами цінностей є мотиви навчання та професійної (навчально-професійної) діяльності. Середні значення за кожної із цих ціннісних орієнтацій становлять 7,8 і 7,3 бали відповідно. Не зовсім високе прагнення студентів до навчальної та, що найголовніше, до навчально-професійної діяльності можна пояснити тим, що першокурсники тільки починають процес професійної підготовки й перебувають на етапі адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі.

Порівнюючи переважаючі ціннісні орієнтації першокурсників із цінностями, яким віддають перевагу студенти старших курсів, можемо відзначити більшу значущість для всіх молодих людей групи внутрішніх ціннісних орієнтацій. Прагнення до саморозвитку, поваги, допомоги людям, теплих і турботливих стосунків із людьми для майбутніх фахівців виявилися пріоритетнішими порівняно із зовнішніми цінностями, такими як матеріальне благополуччя, популярність, фізична привабливість, високий соціальний статус, розкішне життя [5, с. 156].

Висновки. З наведеного вище можна зробити такі висновки.

1. Поняття «цінностей» та «ціннісні орієнтації» досліджуються в контексті різних соціально-гуманітарних наук. Різноманіття в термінології, навіть у межах психології, свідчить про складність характеру й функцій цінностей і ціннісних орієнтацій.

2. «Індивідуальними еквівалентами» цінностей треба вважати ціннісні орієнтації, які являють собою систему стійких ставлень особистості до оточуючого світу й самої себе у формі фіксованих установок на ті чи інші цінності матеріальної та духовної культури. Система ціннісних орієнтацій має складну структуру, що виявляється в ієрархічній будові її цінностей та є важливим фактором соціальної регуляції взаємостосунків людей і їх поведінки.

3. Юнацький вік – сенситивний для формування ціннісних орієнтацій, оскільки наявні головні умови для їх формування: досить високий рівень рефлексії, усвідомленого життєвого досвіду й довільної поведінки молодих людей. Унаслідок цього, а також особливої значущості початку професійної підготовки майбутніх фахівців завданням стало вивчення життєвих цінностей студентів-першокурсників.

4. Особливо значущими типами цінностей для молодих людей виявилися соціальні цінності, а саме важливість довірливого спілкування, визнання з боку оточуючих, взаємодія з дорослими тощо. Такий результат підтверджує типові закономірності юнацького віку: прагнення до самопрезентації як способу вираження своєї індивідуальності, високий рівень комунікативності юнаків і дівчат, а також пошук сенсу життя.

5. Пріоритет внутрішніх цінностей над зовнішніми дозволяє стверджувати, що в молоді переважає саморозвивальна система цінностей над самопрезентативною, коли молоді люди віддають перевагу мотиву «бути», ніж мотиву «здаватися». Це створює сприятливе підґрунтя для ефективної навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців.

Перспективами подальших досліджень вважаємо вивчення особливостей адаптації студентів перших курсів до умов навчання у вищому навчальному закладі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарванова М.З. Исследование ценностей в современной психологии / М.З. Гарванова, И.Г. Гарванов // Современная психология : материалы III междунар. науч. конф. – Казань : Бук, 2014. – С. 5–20.
2. Глинянюк Н.В. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді / Н.В. Глинянюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Glinaniuk.pdf.
3. Іванова Л.С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу / Л.С. Іванова, В.В. Овсянікова // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 4. – С. 16–19.
4. Коротаева А.С. Полидисциплинарный подход к определению понятий ценностей и ценностных ориентаций / А.С. Коротаева // Человек. Природа. Общество. Актуальные проблемы : материалы 14-й международной конференции молодых ученых. – СПб. : Изд-во С-Петербур. ун-та, 2006. – С. 187–189.
5. Коханова О.П. Ціннісні орієнтації сучасної молоді: значущість та реалізованість / О.П. Коханова // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – К. : Гнозис, 2014. – Вип. 31 (додаток 4). – Т. III. – С. 152–158.
6. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія : [навчальний посібник] / О.П. Сергєєнкова, О.А. Столярчук, О.П. Коханова, О.В. Пасєка. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
7. Студент XXI века: социальный портрет на фоне общественных трансформаций : [монография] / Нар. укр. акад. ; под общ. ред. В.И. Астаховой. – Х. : Изд-во НУА, 2010. – 408 с.